

**ASPECTE TEORETICE ȘI PRACTICE PRIVITOR LA
ÎMPUTERNICIRILE INSTANȚEI JUDECĂTOREȘTI
LA EXAMINAREA CERERII DE REVIZUIRE ÎN PROCESUL CIVIL**

Igor COBAN

Catedra Drept Procesual Civil

The civil procedural law is concerning special regulation on the stability of civil circuit and also of an enforced judicial act. For this reason the procedure of revising a judicial act has limits that allow putting into action a request of revising a judicial act for express reasons and conditions only. The present study is dedicated to the jurisdiction of a revising court. It presents interest in the idea of a finality of judicial act as an act of justice. There fore it is very important to study the procedure, contain and the limits of the judicial decision that can be performed by the revising court.

Procesul de înfăptuire a justiției întotdeauna va fi în centrul atenției societății, atât datorită impactului considerabil asupra reglementării relațiilor sociale prin soluționarea litigiilor de drept și oferirea apărării judiciare a drepturilor încălcate, cât și prin rolul unic în consolidarea legalității și a ordinii de drept, în prevenirea cazurilor de încălcare a legii în conformitate cu sarcinile procedurii civile prevăzute de art.4 CPC RM. Considerent din care mecanismul de reglementare a procesului de înfăptuire a justiției este permanent atât în atenția legiuitorului, cât și a tuturor subiecților de drept implicați în circuitul civil. O problemă actuală ce ține de acest subiect o constituie modalitatea de efectuare a controlului judiciar atât sub aspect cantitativ, cât și sub aspect calitativ. Astfel, în centrul atenției s-a aflat mereu problema privind numărul de căi de atac necesare într-un sistem de drept și, respectiv, conținutul acestora. În acest context, instituția revizuirii actelor judecătorești în procesul civil mereu a generat controverse atât din punct de vedere teoretic, cât și, cu precădere, din punct de vedere practic.

Astfel, importanța revizuirii hotărârilor judecătorești irevocabile este de netăgăduit în procesul de înfăptuire a justiției pe cauzele civile.

Obiectul de cercetare al prezentului studiu îl constituie împuternicirile instanței judecătorești la examinarea cererii de revizuire, deoarece aceasta reprezintă atât finalitatea actului de înfăptuire a justiției la această fază a procesului civil, cât și cel mai problematic aspect din punct de vedere practic și teoretic din perspectiva realizării formale a atribuțiilor de către autoritatea judecătorească competentă.

Această instituție de drept constituie un subiect de principiu pentru toți participanții la procesul de înfăptuire a justiției. Prin revizuirea hotărârii judecătorești se atentează la stabilitatea raporturilor juridice, din considerentul că deseori se face uz de acest instrument procesual anume pentru a periclita autoritatea lucrului judecat și a rediscuta soluția fundamentată în actul judecătoresc irevocabil.

În acest sens, instanțele de judecată au o sarcină fundamentală de a nu admite periclitarea puterii lucrului judecat prin folosirea incorectă a instituției revizuirii hotărârilor judecătorești.

Pe de altă parte, nu trebuie neglijate rolul și importanța revizuirii hotărârilor judecătorești ca mecanism eficient în corectarea erorilor judecătorești.

Potrivit prevederilor alin.(1) art.453 CPC RM, după ce examinează cererea de revizuire, instanța emite unul dintre următoarele acte de dispoziție:

- a) încheierea de respingere a cererii de revizuire ca fiind inadmisibilă;
- b) încheierea de admitere a cererii de revizuire și de casare a hotărârii sau deciziei supuse revizuirii.

Reieșind din prevederea legală sus-citată, actul judecătoresc de dispoziție, prin care se soluționează cererea de revizuire, este încheierea judecătorească.

Privitor la natura juridică a actului judecătoresc de dispoziție al instanței de judecată ce examinează cererea de revizuire, autorul rus T.T. Aliev [1] accentuează că, deși legea prevede expres că examinarea cererii de revizuire finalizează prin adoptarea unei încheieri judecătorești: fie de admitere, fie de respingere a cererii de revizuire, în practica judiciară s-au întâlnit cazuri când instanța de judecată a emis o hotărâre judecătorească.

Aceasta a avut ca premisă faptul că etapa revizuirii hotărârii judecătorești irevocabile a fost confundată cu etapa dezbaterilor judiciare. Eroarea în cauză își găsește explicarea în raționamentul că în aceeași ședință de judecată și în aceeași fază, adică a revizuirii hotărârilor judecătorești, instanța de judecată nu s-a limitat doar la cercetarea temeiului de revizuire declarat, dar pricina civilă a fost examinată și în fond.

În această ordine de idei, autorul V.Șerstiuc [2] opinează că instanța de judecată nu este în drept să examineze cauza în fond la faza revizuirii hotărârilor judecătorești irevocabile și, respectiv, să rezolve fondul cauzei, prin pronunțarea unei hotărâri judecătorești. Acest argument este rațional, deoarece scopul revizuirii hotărârii judecătorești nu este soluționarea fondului cauzei, ci verificarea admisibilității temeiului de revizuire declarat.

Astfel, potrivit reglementărilor de la alin.(3) art.14 CPC RM, în formă de încheiere se emite dispoziția primei instanțe prin care nu se soluționează fondul pricinii.

Respectiv, argumentul ce se impune reieșind din prevederile alin.(3) art.14 CPC RM duce la ideea că în revizuire nu se soluționează fondul pricinii.

În acest caz prezintă interes natura juridică a încheierii judecătorești în calitate de act jurisdicțional, prin care se soluționează cererea de revizuire și efectele acestuia în cazul admiterii cererii de revizuire, adică casarea prin intermediul acesteia a unui alt act judecătorec de dispoziție: hotărâre, încheiere, ordonanță, dispoziție judecătorească. Or, coraborând ideea enunțată cu prevederile alin.(3) art.14 CPC RM ajungem la concluzia că prin încheiere nu se soluționează fondul pricinii. În această ordine de idei, și autorul rus A.S. Kojemeako [3] opinează că încheierile judecătorești se emit în legătură cu problemele procesuale apărute în legătură cu examinarea cauzei și nu pot atinge probleme legate de fondul cauzei sau de aplicarea normelor de drept material. Astfel, în cazul examinării unei cereri de revizuire oricum se examinează fondul acesteia, care, în principiu, vizează și fondul limitat al pricinii în genere, dar limitat de temeiul de declarare a revizuirii în vederea verificării admisibilității acestuia.

În astfel de circumstanțe, prezintă interes și soluția legiuitorului cu privire la modificările operate la art.440 CPC RM [4], în urma cărora sintagma „încheiere nemotivată, nesusceptibilă de atac” a fost substituită prin „decizie motivată irevocabilă”, în calitate de act de dispoziție al instanței de recurs împotriva deciziilor instanței de apel la examinarea admisibilității acestuia.

În aceeași ordine de idei, menționăm că legea procesual civilă nu prevede în mod expres că decizia judecătorească ca act judecătorec de dispoziție se adoptă în mod exclusiv de către o instanță de judecată cu un grad de jurisdicție mai înalt. De altfel, prevederile alin.(5) art.14 CPC RM, reglementează doar faptul că prin aceasta se soluționează numai fondul apelului și recursului, fără a specifica că aceasta ar fi un act judecătorec de dispoziție al instanței de apel sau de recurs. Evident că întrebarea ridicată prezintă mai degrabă un interes teoretic, privitor la utilizarea corectă a conceptelor și nicidecum nu va afecta aspectul practic al procesului de înfăptuire a justiției. Însă, reieșind din argumentele menționate mai sus, considerăm că din punct de vedere conceptual ar fi corectă emiterea de către instanța care examinează cererea de revizuire a unei decizii, indiferent de gradul de jurisdicție al acesteia, motiv din care se pretează completarea prevederilor alin.(5) art.14 CPC RM cu includerea deciziei ca act judecătorec de dispoziție prin care se soluționează fondul revizuirii, după cum urmează: „*Dispoziția judecătorească prin care se soluționează fondul apelului, recursului și revizuirii se emite în formă de decizie, iar la soluționarea problemelor prin care nu se rezolvă fondul apelului, recursului și revizuirii dispoziția se emite în formă de încheiere.*”

Corespunzător propunerilor enunțate urmează a fi modificate prevederile art.453 CPC RM, prin substituirea noțiunii de „încheiere” cu cea de „dispoziție”.

Reieșind din împuternicirile instanței de revizuire reglementate la art.453 CPC RM, putem distinge următoarele acte de dispoziție ale acesteia:

1) de admitere a cererii de revizuire, în cazul respectiv actul judecătorec contestat urmează a fi casat, iar cauza rejudecată. În cazul în care la această etapă actul judecătorec contestat este executat, ulterior pot apărea dificultăți cu privire la procedura de întoarcere a executării silite [5]. Importanța luării în considerare a aspectelor legate de executarea actului judecătorec contestat în ordine de revizuire constă în faptul că în cazul admiterii cererii de revizuire și, ca rezultat, al rejudecării cauzei ar putea fi pronunțată o soluție contrară, prin care acțiunea înaintată ar putea fi respinsă total sau parțial. Iar în cazul respectiv ar putea apărea dificultăți cu privire la întoarcerea executării silite. Motiv din care și Plenul Curții Supreme de Justiție explică faptul că în situația când cererea de revizuire se admite, instanța va elibera, la solicitarea părților, în regim de urgență

dispozitivul încheierii privind admiterea revizuirii pentru a se decide asupra executării hotărârii [6]. În aceeași ordine de idei, în circumstanțe excepționale reexaminarea unei cauze sau redeschiderea procedurilor s-au dovedit a fi cele mai eficiente, uneori chiar unice, mijloace pentru realizarea *restitutio in integrum* [7];

2) de respingere a cererii de revizuire ca fiind inadmisibilă. În acest caz, motiv pentru declararea cererii de revizuire ca fiind inadmisibilă servește faptul:

- omiterii termenului de declarare prevăzut la art.450 CPC RM;
- ca fiind declarată în afara temeiurilor prevăzute la art.449 CPC RM sau abuziv, adică pentru aceleași temeiuri, potrivit alin.(4) art.451 CPC RM;
- ca fiind neîntemeiată, când temeiurile de declarare a cererii de revizuire invocate potrivit art.449 CPC RM nu se adevăresc;

3) de restituire a cererii de revizuire;

4) de încetare a procedurii de revizuire.

Potrivit prevederilor art.453 CPC RM, încheierea de admitere a cererii de revizuire se supune căilor de atac odată cu fondul, în condițiile legii.

Încheierea de respingere a cererii de revizuire poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară, cu excepția cazurilor în care cererea de revizuire este examinată de Curtea Supremă de Justiție, conform prevederilor alin.(3) art.453 CPC RM.

În cazul în care o hotărâre sau o decizie neexaminată în recurs a fost supusă revizuirii, pricina se judecă, după casarea hotărârii sau deciziei, conform regulilor generale stabilite de Codul de procedură civilă al Republicii Moldova (alin.(4) art.453 CPC RM).

În cazul în care o hotărâre examinată în recurs, pentru care nu este prevăzută calea de atac apelul, a fost supusă revizuirii, pricina se trimite, după casarea hotărârii, la rejudecare în instanța care a emis hotărârea sau, după caz, în instanța de recurs, potrivit prevederilor alin.(5) art.453 CPC RM [8].

În cazul în care o hotărâre examinată anterior în apel și în recurs a fost supusă revizuirii, pricina se trimite, după admiterea cererii de revizuire, la rejudecare în apel sau în primă instanță, după caz, potrivit prevederilor alin.(6) art.453 CPC RM. Considerăm că motivația de a trimite cauza la rejudecare în instanța de apel rezidă în faptul că apelul este devolutiv și permite rejudecarea fondului cauzei. În acest caz suntem de părere că și din considerentele economiei de mijloace procesuale și în vederea soluționării cauzei într-un termen rezonabil s-ar justifica trimiterea cauzei la rejudecare în instanța de apel. Iar rejudecarea cauzei va fi argumentată de către prima instanță doar în cazul în care viciile depistate nu pot fi înlăturate de către instanța de apel. Prin analogie s-ar preta de a fi exemplificate situațiile descrise la lit.d) alin.(1) art.385 CPC RM, când, potrivit împuternicirilor instanței de apel, aceasta *este în drept să admită apelul și să caseze integral sau parțial hotărârea primei instanțe, restituind pricina spre rejudecare în primă instanță, dacă a constatat încălcarea sau aplicarea eronată a normelor de drept procedural specificate la art.388 CPC RM.*

Astfel, spre exemplu, în cazul în care în urma examinării cererii de revizuire s-a depistat că în proces nu a fost atrasă partea corespunzătoare, pricina se va trimite, după admiterea cererii de revizuire, la rejudecare în instanța de fond, ținându-se cont de faptul că în instanța de apel nu pot fi atrase noi părți.

Rezultat al admiterii cererii de revizuire servește rejudecarea cauzei. În cazul respectiv reclamantul nu are obligația de a depune din nou o cerere de chemare în judecată și nici obligația de a achita din nou taxa de stat pentru înaintarea acțiunii. Or, rejudecare constituie un efect *sine qua non* al admiterii cererii de revizuire prescris direct de lege, care trebuie să ducă la o nouă rejudecare a cauzei.

Căi de atac asupra actelor de dispoziție ale instanței de revizuire. Actul de dispoziție al instanței de revizuire – atât încheierea de admitere a cererii de revizuire, cât și cea de declarare a inadmisibilității – se pronunță în camera de deliberare.

În acest sens, art.453 CPC RM conține o inexactitate. Or, din alin.(2) și, respectiv, din alin.(3) art.453 CPC RM ar reieși că se adoptă în camera de deliberare doar încheierea de admitere a cererii de revizuire, nu și cea de respingere. Aceasta însă contravine prevederilor alin.(1) art.269 CPC RM, care reglementează că încheierile se adoptă în camera de deliberare, și doar cu titlu de excepție, potrivit alin.(2) art.269 CPC RM, acestea se adoptă fără ca instanța de judecată să se retragă în camera de deliberare, însă doar pentru soluționarea unor probleme simple.

În cazul respingerii cererii de revizuire potrivit alin.3 art.453 CPC RM, este inadmisibil de apreciat să se soluționeze niște incidente procesuale simple și, respectiv, nu este necesară adoptarea încheierii în camera de deliberare. *Per a contrario*, considerăm că în acest caz este obligatorie adoptarea încheierii în camera de deliberare, pentru ce se impune corectarea contradicției respective prin redactarea alin.(1) art.453 CPC RM cu mențiunea expresă a obligativității adoptării încheierii în camera de deliberare, după cum urmează: „După ce examinează cererea de revizuire, instanța emite în camera de deliberare unul din următoarele acte de dispoziție”. Iar din prevederile alin.(2) art.453 CPC RM urmează a fi exclusă mențiunea respectivă, acestea fiind expuse în următoarea redacție: „Încheierea de admitere a cererii de revizuire se supune căilor de atac odată cu fondul, în condițiile legi”.

Încheierea de respingere a cererii de revizuire poate fi atacată cu recurs în instanța ierarhic superioară, cu excepția cazurilor în care cererea de revizuire este examinată de Curtea Supremă de Justiție.

Menționăm că încheierea privind respingerea cererii de revizuire ca fiind inadmisibilă, pronunțată de Curtea Supremă de Justiție, este irevocabilă, părțile fiind lipsite de dreptul de a o ataca cu recurs.

În cazul dat, decizia pronunțată de instanța de recurs referitor la legalitatea respingerii cererii de revizuire este irevocabilă și nu poate fi contestată pe căile de atac prevăzute de Codul de procedură civilă la Curtea Supremă de Justiție. În acest caz, decizia pronunțată de instanța de recurs referitor la legalitatea respingerii cererii de revizuire este irevocabilă și formal s-ar încadra în obiectul revizuirii potrivit prevederilor art.446 CPC RM. Considerăm că acest raționament nu este admisibil din punct de vedere conceptual. Motivul ar fi respectarea *principiului unicității exercitării căii de atac*, care presupune că dreptul de a exercita o cale de atac este unic și se epuizează odată cu exercitarea lui; astfel se asigură securitatea raportului juridic. În această ordine de idei, pentru a exclude orice aplicare abuzivă a legii, se propune cu titlu *de lege ferenda* de a fi reglementat acest fapt în mod expres, prin alin.(2) art.446 CPC RM, după cum urmează: „Încheierile de admitere a cererii de revizuire și deciziile prin care s-a soluționat recursul împotriva încheierii de respingere a cererii de revizuire nu pot fi contestate în ordine de revizuire”. Un argument în plus ar fi și faptul că, deși ele sunt irevocabile, există riscul atribuirii lor la obiectul revizuirii în pofida principiilor și garanțiilor exercitării căilor de atac enunțate mai sus. Iar reglementarea expresă a acestui fapt ar exclude orice posibilitate de abuz; or, norma procesual civilă nu trebuie să țină loc pentru interpretări.

În urma rejudecării cauzei după admiterea cererii de revizuire, instanța de judecată adoptă o hotărâre, care poate fi supusă căilor de atac prevăzute de lege pentru hotărârea revizuită odată cu fondul cauzei.

Alin.(6) art.373 CPC RM și, respectiv, alin.(3) art.410 CPC RM instituie principiul *non reformatio in peius*: „Apelantului nu i se poate crea în propria cale de atac o situație mai dificilă decât aceea din hotărârea atacată cu apel, cu excepția cazurilor când consimte și când hotărârea este atacată și de alți participanți la proces” și, respectiv: „Recurentului nu i se poate crea în propria cale de atac o situație mai dificilă decât aceea din hotărârea atacată cu recurs, cu excepția cazurilor când consimte și când hotărârea este atacată și de alți participanți la proces.”

Este de remarcat că în literatura de specialitate [9] se discută despre aplicabilitatea principiului *non reformatio in peius* în cazul rejudecării fondului după casare. Principiul *non reformatio in peius* înlătură posibilitatea înrăutățirii situației în propria cale de atac, indiferent de împejurările noi ce pot să apară cu ocazia rejudecării fondului după casare. Pe de altă parte, acest principiu ar impune asupra părții care nu a declarat revizuire o putere relativă de lucru judecat față de hotărârea pronunțată de instanța de fond ce a constituit obiect al revizuirii, astfel încât soluția ce va fi pronunțată în urma rejudecării fondului cauzei după casare nu poate înrăutăți mai mult situația. În principiu, în cazul rejudecării fondului după casare, principiul *non reformatio in peius* ar trebui să fie aplicabil indiferent de faptul dacă este vorba despre casarea cu reținere sau cu trimitere la rejudecare.

Deși legiuitorul nu a reglementat acest principiu și pentru situațiile din revizuire, considerăm aceasta o omisiune, care abolește una dintre garanțiile tradiționale ale justițiabilului ce face uz de dreptul de a contesta un act judecătoresc.

Din considerentele enunțate mai sus propunem cu titlu *de lege ferenda* reglementarea principiului *non reformatio in peius* prin stipularea expresă în textul legii într-un alineat nou (alin.(4)) la art.452 CPC RM, după cum urmează: „Revizuientului nu i se poate crea în propria cale de atac o situație mai dificilă decât aceea

din hotărârea casată, ca rezultat al rejudecării, cu excepția cazurilor când consimte și când hotărârea este atacată și de alți participanți la proces.”

Referințe:

1. Алиев Т.Т. Пересмотр судебных постановлений по вновь открывшимся обстоятельствам. - Саратов: Издат. центр СГСЭУ, 2004, с.237.
2. Шерстюк В. Производство по пересмотру решений // Хозяйство и право, 1996, № 2, с.24.
3. Кожемяко А.С. Кассационное производство в арбитражном суде: теория и практика. - Москва: О.А.О. Издательский Дом „Городец”, 2004, с.128.
4. Legea Republicii Moldova nr. 244 din 21.07.2006 pentru modificarea și completarea Codului de procedură civilă al Republicii Moldova // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2006, nr.178-180, art.814.
5. art.157-160 din Codul de Executare al Republicii Moldova, nr.443 din 24.12.2004 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.214-220, art.704.
6. pct.13 al Hotărârii Plenului Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova cu privire la practica aplicării legislației procesuale la examinarea cauzelor civile în ordine de revizuire, nr.14 din 03.10.2005 // Buletinul Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova, 2006, nr.1, p.4.
7. Recomandarea nr. R (2000) 2 a Comitetului de Miniștri statelor membre cu privire la reexaminarea sau redeschiderea unor cauze la nivel național în urma hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului (adoptată de Comitetul de Miniștri la 19 ianuarie 2000 în cadrul reuniunii a 694-a a Delegaților Miniștrilor) *traducere din varianta engleză a Recomandării și publicată* [www.lhr.md/docs/recom.cm\(2000\)2.doc](http://www.lhr.md/docs/recom.cm(2000)2.doc)
8. Decizia Colegiului Civil și de Contencios Administrativ al Curții Supreme de Justiție a Republicii Moldova nr.3rh – 10/2003 din 08.10.2003.
9. Bălan I. Motivele de recurs în procesul civil.- București: Walters Kluwer, 2007, p. 279-280.

Prezentat la 14.09.2012